

Szkoły narodowe w okresie romantyzmu

Jak kształtowały się style muzyczne w różnych krajach?

Szkoły narodowe w muzyce europejskiej okresu [romantyzmu](#) to artystyczna konsekwencja zmian politycznych zachodzących w XIX-wiecznej Europie. W wielu krajach (Rosja, Czechy, Hiszpania, kraje skandynawskie), które podobnie jak Polska nie były wówczas niezależnymi państwami, rodził się ruch narodowowyzwoleńczy i podejmowano próby budowania własnej tożsamości narodowej.

Muzyka szkół narodowych była odpowiedzią na potrzebę posiadania wspólnej muzycznej własności. Pojęcie „szkoły narodowe” odnosi się do muzyki krajów pozostających do początku XIX wieku poza głównym nurtem kultury europejskiej i tkwiących w orbicie wpływów muzycznych Niemiec, Francji i Włoch. W muzyce zjawisko szkół narodowych jest odpowiedzią na uniwersalizm właściwy sztuce [klasycyzmu](#). Styl klasyczny, którego najbardziej wyrafinowanym przejawem była twórczość Klasyków Wiedeńskich, promieniował na całą Europę. Natomiast jednym z podstawowych założeń nowej sztuki romantycznej było dążenie do stworzenia własnego, indywidualnego języka muzycznego. [Robert Schumann](#) twierdził, iż tylko muzyka zakorzeniona w „duchu narodowym” może być prawdziwie oryginalna. W wielu krajach, wzorem niemieckich badaczy, podejmowano akcje zbierania miejscowego folkloru, w tym muzyki ludowej i tekstów pieśni (w Polsce czynił to m.in. Oskar Kolberg). Cytowanie autentycznych melodii ludowych, pieśni i tańców lub wzorowanie na nich tworzonych przez siebie tematów było najpopularniejszym sposobem wiązania kompozycji z nurtem narodowym.

Joseph Haydn, *Schottische und Wallistische Lieder*

Szkoły narodowe przeżywają największy rozkwit w drugiej połowie XIX wieku, ale już w pierwszej połowie dochodzą do głosu kompozytorzy, między innymi słowiańscy, skandynawscy i hiszpańscy, których dzieła budują oryginalny kształt twórczości muzycznej o narodowym kolorycie. Ich muzyka była wykonywana nie tylko w lokalnych ośrodkach, ale funkcjonowała w szerszym obiegu europejskim. Dzieła dwóch spośród najwybitniejszych kompozytorów romantyzmu w sposób szczególny przyczyniły się do rozwoju europejskich szkół narodowych. Zasadnicze znaczenie ma spuścizna [Chopina](#), ale i niektóre utwory [Liszta](#) (np. [poemat symfoniczny](#) *Hungaria*) przynależą do nurtu narodowego.

Do najważniejszych pozamuzycznych źródeł inspiracji kompozytorów szkół narodowych należą wydarzenia historyczne i postaci bohaterów narodowych, dzieła literatury ważne dla kultury narodowej oraz ojczyzna przyroda. Gatunki muzyczne chętnie wykorzystywane w nurcie muzyki narodowej to [tańce](#), kompozycje wokalne-instrumentalne od [pieśni](#) przez [kantaty](#) do [oper](#) oraz gatunki programowe (przede wszystkim [poemat symfoniczny](#)).

Ojcem rosyjskiej szkoły narodowej jest Michaił Glinka, autor oper, które silnie zainspirowały młodszych kompozytorów rosyjskich do tworzenia muzyki w nowym, rodzimym stylu. Wzorem dla twórców kolejnych generacji był także Aleksandr Dargomyżski. W drugiej połowie wieku obok [Piotra Czajkowskiego](#) wskazać należy grupę pięciu kompozytorów zwaną „Potężną Gromadką”, których twórczość ma kluczowe znaczenie dla muzyki rosyjskiej. Tworzą ją: [Aleksander Borodin](#), Milij Bałakiriew, Cezar Cui, [Modest Musorgski](#) i [Nikołaj Rimski-Korsakow](#). Jednym z najważniejszych dzieł jest opera *Borys Godunow* Modesta Musorgskiego. Inne istotne utwory tego nurtu to: opera *Kniaź Igor* i poemat symfoniczny *W stepach Azji Środkowej* Aleksandra Borodina, dwie [uwertury](#) na tematy rosyjskie Mili Bałakiriewa, opery Nikołaja Rimskiego-Korsakowa i poematy symfoniczne Anatolija Liadowa.

Pierwszym wybitnym kompozytorem czeskim tworzącym muzykę w stylu narodowym był [Bedřich Smetana](#), autor między innymi cyklu sześciu poematów symfonicznych zatytułowanego *Moja Ojczyzna* z najbardziej znaną *Wełtawą* oraz oper o tematyce narodowej, w tym ludowej [oper](#) *komicznej* *Sprzedana narzeczona*. Jego śladem szedł [Antonin Dvořák](#) w swych [symfoniach](#), poematach symfonicznych, pieśniach, kantatach i operach. Jego *Tańce słowiańskie* inspirowane były czeskimi pieśniami ludowymi. Również [Leoš Janaček](#) kontynuował tradycję szkoły czeskiej, wzbogacając ją o motywy ludowych pieśni morawskich; kompozytor był też badaczem folkloru słowiańskiego.

Za najwybitniejszych polskich kontynuatorów tradycji Chopinowskiej uznaje się: [Stanisława Moniuszke](#), twórcę polskich oper i pieśni oraz kantat o tematyce litewskiej, a także Zygmunta Noskowskiego i Władysława Żeleńskiego, którzy nadawali

rys narodowy licznym utworom tworzonym w różnych gatunkach instrumentalnych i wokalnoinstrumentalnych.

Zygmunt Noskowski, *Step*

W muzyce skandynawskiej najwybitniejszymi twórcami nurtu narodowego byli: Norweg [Edvard Grieg](#), znany przede wszystkim jako twórca muzyki do dramatu *Peer Gynt* Henrika Ibsena, który w wielu dziełach orkiestrowych i fortepianowych odwoływał się do tematyki narodowej; Fin Jean Sibelius, autor między innymi poematu symfonicznego *Finlandia* i [suite](#) orkiestrowej *Karelia* (wykorzystujących tematy z narodowych podań starofińskich); Duńczycy Niels Gade i Carl Nielsen, który nawet utworom kameralnym nadawał wyrazisty ton ludowy.

atałoński kompozytor i muzykolog, Felipe Pedrell Sabaté, uznawany jest za ojca narodowej muzyki hiszpańskiej. W jego twórczości odnajdziemy między innymi zarzuele – specyficznie hiszpański rodzaj dzieła scenicznego. Uczniem i kontynuatorem idei Pedrella był Enrique Granados – jeden z najpopularniejszych twórców hiszpańskich, który wraz z Francisco Tárregą (mistrz [gitary](#), autor kompozycji gitarowej *Wspomnienia z Alhambry*) i Isaakiem Albenizem (autor poematów [fortepianowych](#) w rytmie ludowych tańców andaluzyjskich) ugruntowali pozycję hiszpańskiej szkoły narodowej w muzycznej Europie.

Drugie, odmienne znaczenie pojęcia „szkoły narodowe” związane jest wyłącznie ze sztuką operową i odnosi się do trzech, bujnie rozwijających się przez cały XIX wiek, wyraźnie odrębnych tradycji operowych: włoskiej, niemieckiej i francuskiej. Jednak to drugie rozumienie pojęcia „szkół narodowych” nie jest zbyt rozpowszechnione. Choć warto pamiętać, że w powstającej w tych krajach operze romantycznej i neoromantycznym dramacie muzycznym znajdziemy wiele odniesień do szeroko pojętej tematyki narodowej.

dr Agnieszka Chwiłək